

Pornofilter i skolen?

En kartlegging av kommuners og fylkeskommuners bruk av tekniske løsninger for å skjerme barn og unge fra eksponering for porno på nettverk og enheter i skolen.

Hvem står bak kartleggingen?

Julie Strøm er lektor med mangeårig erfaring fra ungdomstrinnet og barneskoletrinnet. I 2022 utviklet hun undervisningsressursen Human.kind for Lightup. I 2023 bisto hun med datainnsamling til denne kartleggingen.

Marie Cathrine Løver Thu er organisasjonsrådgiver i Lightup. Hun er sosiolog og lektor med bachelorgrad og mastergrad i Sosiologi og PPU fra NTNU, og har jobbet som lærer i både videregående skole og grunnskolen.

Ragnhild Lindahl Torstensen er samfunnsviter og daglig leder i Lightup. Hun er medforfatter av boken «Pornopratt: slik tar du den viktige samtalen med barn og unge» (2021), basert på mangeårig arbeid med tematikken gjennom utvikling av læringsressurser og skoleundervisning for ungdommer.

Rapporten er utarbeidet av Lightup Norway med støtte fra Bufdir.

Datainnsamling: Julie Strøm

Analyse: Marie Cathrine Løver Thu, Ragnhild Lindahl Torstensen og Julie Strøm

Tekstforfatter: Ragnhild Lindahl Torstensen

Grafisk: Marie Cathrine Løver Thu

Forsidebilde: KI-generert i Canva Pro.

Besøksadresse:

Lightup Norway
Sentralen, 5. etg
Øvre Slottsgate 3
0157 Oslo

Ta kontakt med oss:

info@lightup-movement.no

Facebook, Instagram & LinkedIn:

[@lightup.norway](https://www.facebook.com/lightup.norway)

Organisasjonsnummer:

913 043 944

4 Bakgrunn

Hva vet vi om barn og unges pornobruk?

Vold, kjønnsdiskriminering og utnyttelse i pornoindustrien

9 Metode

Utforming av kartleggingen

Gjennomføring av undersøkelsen

Kommunikasjon med kommunene (ansvarlig for grunnskolene)

Kommunikasjon med fylkeskommunene (ansvarlig for videregående skoler)

14 Resultater

19 Funn fra kartleggingen

Et mylder av filterløsninger: En kilde til uklarhet og risiko?

Mange av landets elever beskyttes ikke fra eksponering for porno i skolen

Tekniske løsninger for skjerming: en kompleks oppgave for skoleeierne

Variert bruk av Kripos sin blokkeringsliste

Interkommunale og kommersielle fellesskapsløsninger

29 Oppsummering og konklusjon

32 Anbefalinger

34 Om Lightup

35 Kilder

37 Vedlegg

Bakgrunn

Hva vet vi om barn og unges pornobruk?

En stadig økende andel av norske barn og unge har sett porno på nett. Barn og medier undersøkelsen fra 2022 viser at halvparten av respondentene (alder 13–18 år) har sett nettporno (Medietilsynet, 2022). Kjønnsforskjellen utmerker seg gjennom at dobbelt så mange gutter som jenter oppgir å ha sett porno på nett (68 mot 34 prosent). I undersøkelsen oppgir over halvparten av de som har sett porno at de så dette første gang før fylte 13 år. Majoriteten har søkt etter porno selv (syv av ti), men fire av ti oppgir også å ha fått reklame for porno på nett (Medietilsynet, 2022).

Det kan være mange grunner til at barn og unge er storforbrukere av porno her i Norge. Naturligvis handler dette om at mange får smarttelefoner og nettbrett fra tidlig alder, også gjennom skolen, og vi har god tilgang til internett. Ungdommer vi har snakket med gjennom årenes løp løfter frem flere grunner til at pornobruken er stor. Flertallet peker på nysgjerrighet, og det at man ønsker å lære mer om sex og dermed søker til pornoen. Mange snakker også om at det i kulturen blant barn og unge kan handle om å finne sjokkerende innhold å vise klassekamerater. Eller at man kan snuble over pornografisk innhold etter å ha googlet helt uskyldige søkeord, altså uten å bevisst ha oppsøkt det. Flere har også fortalt oss at det er vanlig å motta reklameannonser og pop-up-vinduer fra pornosider når de har spilt spill beregnet for barn. Ungdomstiden er også en tid for seksuell utforskning, og porno blir dermed et sted som oppsøkes for seksuell tenning.

Som en del av vårt forebyggende arbeid er Lightup ofte på skolebesøk på ungdomsskoler og videregående skoler over hele Norge. Vi holder undervisning og workshops for skoleelever om tematikk som seksuell utnyttelse, pornobruk og pornoindustrien. Disse besøkene gir oss verdifull innsikt i utfordringer knyttet til barn og unges digitale hverdag og digitale sikkerhet, samt mulighet til å tilby opplæring og informasjon om temaer som pornografi og digital seksuell utnyttelse. Gjennom vårt prosjekt Pornopratt har vi etablert nettsiden med samme navn som er en ressurside for ungdommer om porno, hvor det også publiseres pedagogiske ressurser som foreldre, lærere og helsesykepleiere selv kan ha nytte av. I 2021 skrev daglig leder i Lightup sammen med daværende rådgiver og grunnlegger av organisasjonen håndboken «Pornopratt: Slik tar du den viktige samtalen med barn og ungdom» (Frøvik og Torstensen, 2021).

Vold, kjønnsdiskriminering og utnyttelse i pornoindustrien

Et sentralt tema som belyses gjennom Pornopratt-prosjektet, er hvordan den pornoen som er tilgjengelig for barn og unge med få tastetrykk i dag, inneholder negative kjønnsstereotyper. Det er snakk om videoinnhold der dehumanisering, trakassering, rasisme, verbale og fysiske krenkelser, vold og overgrep fremstilles som en normal del av sex og seksualitet, noe som bekreftes av forskning (Bridges et al. 2010, Shor, 2019, Fritz et al. 2020;2020).

Flere forskningsreferanser finner du på Pornopratt.no

Bakgrunn

Det skal ikke mer til enn et par klikk inn på en av de store pornosidene for å se hvordan de største pornosidene har innhold som viser vold og kjønnsdiskriminering. I arbeidet med boken Pornopratt gjennomgikk forfatterne samtlige av filmtitlene på de to første websidene under fanen «ukas mest sette pornofilmer i Norge» på Pornhub. De mest populære filmene i Norge, er også de som er mest tilgjengelige for barn og unge som besøker Pornhub. Da fant de at alle de 76 filmene hadde titler som portretterte jenta/kvinnen som underlegen, og mannen som dominant. 26 av 76 filmer tematiserte incest med bruk av ord som stefar, far, stemor, mor, søster og bror. 15 av titlene beskrev konkret at de omhandlet overgrep eller en seksuell krenkelse. 38 av titlene beskrev voldspreget atferd med bruk av betegnelser som «face fuck», «slapping», «choking» og «gangbang» (Frøvik og Torstensen, 2021, s. 109).

De siste årene har Lightup vært med på å belyse hvordan en stor mengde ulovlig innhold er å finne på disse store pornosidene, for å kreve at eiere av disse kyniske pornoplattformene stilles rettslig ansvarlig for å tjene penger på menneskehandel, voldtektsvideoer og overgrepsmateriale (Førli, 2020). Med svært lav terskel for at brukere selv kan laste opp innhold, har pornosider som Pornhub blitt utsatt for betydelig kritikk og en rekke avsløringer som viser mangelfull monitorering og fjerning av ulovlig innhold (Kristof, 2020; Mohan., 2020; Schwencke, 2020). Dette viser hvordan det er umulig å fastslå om materialet pornokonsumenten ser på involverer samtykkende voksne eller ulovlig innhold, inkludert seksuell utnyttelse og overgrepsmateriale.

Et eksempel på menneskehandel i pornoindustrien er rettssaken om pornonettsiden GirlsDoPorn, der et hundretall 18–20 år gamle jenter søkte på påkledde modelljobber, men ble tvunget til å spille inn porno i stedet (Green og Foster, 2021). Produsentene ble fengslet i 2020 (U.S. Attorney's Office, Southern District of California, 2021). Likevel ligger filmene fortsatt ute på mange kjente pornosider, inkludert Pornhub. I desember 2023 ble Pornhub dømt til å inngå millionforlik i en rettssak i USA, samt betale et «ikke oppgitt beløp» til kvinnene som ble utsatt for menneskehandel i GirlsDoPorn-saken. Selskapet har også gått med på monitorering av et uavhengig utvalg i tre år fremover. Dersom det avdekkes at Pornhub videre fortsetter praksisen med å formidle og tjene penger på menneskehandel-videoer, vil Aylo (tidligere MindGeek), Pornhubs eierselskap, igjen bli straffeforfulgt (Lefdal, 2023).

Holdninger til pornofilter og internasjonal utvikling

Porno i 2024 er ikke som Playboy-bladet fra gamledager. Denne realiteten påvirker og preger dagens samfunn og er en realitet som også skolen må håndtere i elevers møte med en digital hverdag. Bevisstgjørende samtaler med barn og unge om pornoindustrien og pornobruk kan skape rom for kritisk refleksjon rundt pornoens påvirkning på unges syn på egen kropp, på sex og seksualitet. Samtidig kan det være langt mellom slike samtaler dersom foreldre og lærere ikke har kunnskap om temaet eller våger å ta denne praten med barn og ungdommer.

Bakgrunn

Nettopp her kommer pornofilter inn. Ulike former for tekniske løsninger kan begrense og hindre barn og unges kontaktflate med og tilgang til nettporno. Vår opplevelse er at det råder ulike holdninger knyttet til nytten og bruken av tekniske løsninger for skjerming og filtrering av innhold, både hos skoleledelse, men ikke minst blant politikere og i den offentlige debatten. Flere har troen på at nettfiltre kan beskytte spesielt de yngste barna fra pornoeksponering. Andre vil mene at det ikke finnes gode nok filtre, og at barn og unge heller må rustes for hverdagen på nett uten filter, gjennom utvikling og bruk av sine digitale ferdigheter og digital dømmekraft.

I en interessant undersøkelse fra Sverige, viste at en majoritet stiller seg positive til pornofilter. Et tusentalls personer i aldersgruppen 13–79 år responderte på en sifoundersøkelse om pornofilter i Sverige i 2020*. Her svarte 71 prosent at de ønsker en lovgivning som begrenser spredning av pornografi til barn under 18 år. Blant unge var tallet høyere, 8 av 10 unge stilte seg positive til det å eksempelvis innføre aldersgrense for pornonettsider. Blant voksne kvinner svarte 91 prosent positivt på å begrense spredning av porno til barn, mot 50 prosent av de voksne mennene. Vi kjenner ikke til tilsvarende undersøkelse fra Norge, men gjennom våre skolebesøk og samtaler med unge landet rundt har vår erfaring vært tilsvarende; at flertallet av unge virker positive til pornofilter, spesielt for å beskytte de yngste barna fra tidlig eksponering.

Noen land i Europa er i ferd med å etablere krav om aldersverifikasjon for pornosider, for å beskytte barn fra pornoeksponering. Deriblant Danmark og Frankrike (Tofte, 2023 og Strauss, 2023). Gjennom EUs nye Digital Services Act (DSA) vil store pornosider som Pornhub og XVideos bli pålagt strenge krav til aldersverifikasjon for å beskytte barn fra å bruke deres sider (Mukherjee, 2023). Norge er også omfattet av DSA. Mye tyder på at internasjonal lov vil gi ringvirkninger for styrket beskyttelse av barn mot eksponering fra porno i Europa i årene fremover. Samtidig vil det ta tid å få gode håndhevingsmekanismer på plass.

* Respondentene ble stilt dette spørsmålet: «Vil du ha en lovgivning som begrenser spredningen av pornografi til barn under 18 år på internett, eller vil du ikke det? Med begrenset spredning menes eksempelvis at det skal være aldersgrense for nettsider med pornografisk materiale.»

Pornofilter i skolen

Det finnes få nasjonale føringer om skolers bruk av filterløsninger. Utdanningsdirektoratets veileder understreker at det innholdet barn eksponeres for på nett i skolen «...må være tilpasset deres nivå og ikke på noen måte fremstå skadelig for dem» (Utdanningsdirektoratet, 2024). Videre beskriver veilederen blant annet følgende punkter:

Bakgrunn

- «Bruk av tilgjengelige tekniske løsninger for skjerming av barn fra skadelig internett-innhold (f.eks. filter) bør være et obligatorisk tema i risikovurderinger ved anskaffelser av utstyr, infrastruktur, digitale tjenester og ressurser, og ved valg av nettleverandører.»
- «I Norge har omtrent alle internettleverandørene inngått et samarbeid med Kripos og innført et nasjonalt filter som leveres og vedlikeholdes av Kripos. Dette filteret blokkerer tilgang til innhold med seksuelle overgrep mot barn, og barnehage- og skoleeiere bør vurdere å innføre det.»
- «Barnehage- og skoleeiere bør vurdere å installere filtre på digitale enheter for barn i barnehagealder og elever på 1.-4. årstrinn.»

(Utdanningsdirektoratet, 2024)

Barnekonvensjonens artikkel 17 omhandler massemediens rolle og stadfester alle barns rett til å beskyttes mot «...informasjon og stoff som er skadelig for barns velferd ...». En viktig del av skolens samfunnsoppdrag er at opplæringen skal forankres i grunnleggende menneskerettigheter og viktige verdier som likeverd, solidaritet og respekt, og fremme demokrati og likestilling (Opplæringsloven, § 1-1). Med økt digitalisering i skolen, blir disse verdiene sterkt utfordret av blant annet lett tilgjengelig voldsporno. Samtidig ser vi at denne formålsparagrafen gir skolen mulighet til å spille en nøkkelrolle i arbeidet med å begrense og hindre barns eksponering for porno i skolemiljøet. Mens foreldre kan ha ulik kompetanse og ulike forutsetninger for å skjønne hvordan de kan sikre enheter og nettverk i hjemmene sine, står skolen i en særposisjon til å ta de grepene de kan for å hindre at barn og unge eksponeres for porno gjennom skolen og skolens enheter. Da kan dette videre sette en standard og påvirke familier til å også etablere tilsvarende filter i hjemmene.

Signaleffekten av å ha et pornofilter skaper et godt utgangspunkt for mer pornopratt. For om det finnes et filter, kan jo voksne så vel som barn lure på hva barn er ment å beskyttes mot, noe som kan være startskuddet for gode samtaler om de kritiske sidene ved pornoen. Flere samtaler med barn og ungdom om årsaken til at pornofiltre er installert, i både skole og hjem, vil være bevisstgjørende i seg selv, også uavhengig av om filteret beskytter i optimal og tilstrekkelig grad (Frøvik og Torstensen, 2021, s. 154).

Med økt digitalisering i skolen, blir disse verdiene sterkt utfordret av blant annet lett tilgjengelig voldsporno.

Bakgrunn

Skoleeierens ansvar

I Norge er kommunene skoleeiere for de kommunale grunnskolene i sitt geografiske område, mens fylkeskommunene er skoleeiere til de offentlige videregående skolene i sitt område. Ansvar for eventuelle tekniske innholdsfilter ligger dermed hos den enkelte kommune/ fylkeskommune.

Gjennom skolebesøk og møter med ungdommer og unge voksne, har det vært vår erfaring at det er en betydelig variasjon i implementeringen av filterløsninger i skoler rundt om i landet. Vi har vært i prat med flere foreldre som har uttrykt frustrasjon og uro over at deres barn har blitt vist eller kommet over voldsporno blant annet gjennom skolens nettbrett. Gjennom samtaler med unge, har vi erfart at flertallet av unge selv er positive til pornofilter, spesielt for å beskytte de yngste barna fra å eksponeres tidlig for porno (Frøvik og Torstensen, 2021, s. 154). Mange unge har fortalt oss om tidlig eksponering, noe som stemmer overens med Medietilsynets kartlegging (2022).

Det hviler et stort ansvar på hver enkelt kommune og fylkeskommune som selv må ta stilling til implementering av tekniske filterløsninger for sine skoler. Ulike løsninger fra skoleeier til skoleeier gjør det krevende å danne seg et oversiktsbilde over hvilke steder som har filterløsninger på plass, og hvilke som ikke har det. Ettersom det ikke tidligere er gjennomført noen liknende kartlegging i Norge, ønsket vi å gjøre dette for å undersøke kommuners og fylkeskommuners bruk av filterløsninger på både nettverk og enheter. Vi var dermed spente på om våre antagelser om at det er en stor variasjon i filterbruk ute i skolene ville bli bekreftet gjennom denne undersøkelsen.

Hva er skadelig innhold?

Medietilsynets guide til aldersgrenser og aldersklassifisering for skadelig innhold fremhever at følgende type innhold har 18-årsgrense:

- «Særlig angstskapende stemning kombinert med detaljerte/nærgående og grove volds- og/eller seksuelle skildringer»
- «Store mengder grove, kyniske og/eller detaljerte voldshandlinger»
- «Seksualisert vold»
- «Skildringer av ikke-samtykkende sex»
- «Kombinasjon sex og vold «Hardpornofilmer» (omfattende, eksplisitte og nærgående seksuelle skildringer)»
- «Forherligelse av selvmord»
- «Selvtekt»
- «Grov dyremishandling»

Vi viser ellers til Medietilsynets retningslinjer som begrunner aldersklassifisering for de ulike aldersgrensene (Medietilsynet, 2023).

Ønsket vårt har vært at denne kartleggingen vil gi oss muligheten til å bedre forstå hvilke utfordringer som eksisterer på lokalt nivå, og identifisere behovene som finnes når det kommer til filterløsninger i skolen. Det var med denne bakgrunnen og vårt engasjement for å styrke barn og unges digitale sikkerhet at vi satte i gang kartleggingen, med håp om å kunne bidra til å skape tryggere digitale miljøer i skolene over hele landet.

Utforming av kartleggingen

I utformingen av denne kartleggingen hadde vi en samtale med den svenske barnerettighetsorganisasjonen Porrfri Barndom for å høre hvilke erfaringer de hadde gjort seg i gjennomføring av tilsvarende kartlegginger fra 2019 og 2022 (Porrfri Barndom, 2022). I 2019 gjennomførte denne organisasjonen en omfattende kartlegging for å undersøke hvorvidt Sveriges kommuner har tekniske løsninger som kan begrense barn fra eksponering for porno i skolen, samt pornokritiske samtaler med elevene som en del av undervisningen. Innen de skulle gjennomføre en oppdatert kartlegging i 2022, hadde de fått et gjennomslag ved at «pornokritisk undervisning» var blitt innlemmet i den svenske skolens læreplan. Dermed ble det hensiktsmessig for dem å gjennomføre en mer spisset undersøkelse i 2022, som kun tok for seg temaet tekniske løsninger for skjerming/ digital barnebeskyttelse. De erfarte det som positivt å designe undersøkelsen kort og konsis, for å hente inn desto flere svar, og på en måte som muliggjorde at en IKT-ansvarlig kan besvare den.

Målsettingen med utformingen av spørreundersøkelsen var å sikre at undersøkelsen var presis nok til å engasjere respondentene uten å virke for overveldende eller tidkrevende. Samtidig ønsket vi å gi mulighet for svar som ga et utfyllende nok grunnlag for å kartlegge det vi var ute etter å undersøke. Opprinnelig ønsket vi å innhente svar på enda flere spørsmål for å få et enda bredere bilde av hvordan skoleeierne tenker helhetlig om tematikken. Eksempelvis hadde det vært interessant å spørre kommunene og fylkeskommunene om en eventuell bruk av filterløsninger bevisst gikk hånd i hånd med opplæring i nettvett, digital sikkerhet, digital dømmekraft og undervisning som kunne fremme kritiske perspektiver om nettpornoen for elevene. Det ble likevel gjort en vurdering rundt at det å inkludere slike spørsmål ville gjøre det vanskeligere for en IT-ansvarlig å ha grunnlag for å besvare undersøkelsen. Vi landet dermed på å utforme undersøkelsen basert på to spørsmål om hvorvidt skoleeieren har filter på enhets- og nettverksnivå. I tillegg la vi inn to valgfrie tilleggsspørsmål (se under), som respondenter kunne besvare om ønskelig. Undersøkelsen ble utformet i Google Forms, og distribuert til respondentene via e-post. Denne tilnærmingen ble valgt for å sikre en enkel og tilgjengelig måte for respondentene å svare på undersøkelsen på.

Metode

Følgende spørsmål ble stilt kommunene og fylkeskommunene:

(Obligatoriske spørsmål er merket med stjerne).

1. «Hvilken kommune/ fylkeskommune svarer du på vegne av?» *
2. «Fyll inn ditt navn her» *
3. «Fyll inn din mailadresse her» *
4. «Beskyttelse på enhetsnivå: Har din kommune/ fylkeskommune noen form for felles teknisk løsning som begrenser elevenes kontaktflate med/tilgang til nettporno gjennom skolenes tekniske enheter (pc-er, nettbrett)?» *
5. «Beskyttelse på nettverksnivå: Har din kommune/ fylkeskommune noen form for felles teknisk løsning som hindrer elevene fra å komme inn på nettporno via skolenes wifi-nettverk?» *
6. «Hvis du svarte JA på 4. og/eller 5.: Hva er navnet på løsningen(e) din kommune/ fylkeskommune bruker? Utdyp gjerne.»
7. «Har du ellers noen kommentarer som du tror kan være nyttige i vår undersøkelse?»

Spørreundersøkelsen i sin helhet er lagt som vedlegg i denne rapporten.

Gjennomføring av undersøkelsen

Vårsemesteret 2023 ble det sendt ut e-post til samtlige fylkeskommuner (for undersøkelsen om videregående skole) og kommuner (for undersøkelsen om grunnskoler). Denne prosessen viste seg å være ganske tidkrevende ettersom fylkeskommunene og kommunene er organisert på ulike måter. Det var svært varierende hvor enkelt det var å finne informasjon om hvem som hadde det overordnede ansvaret for IKT og sikkerhet i skolene på deres nettsider. Vi ønsket ideelt sett å sende undersøkelsen direkte til de mest relevante ansvarlige, men erfarte tilfeller der denne informasjonen ikke var tilgjengelig på kommunene og fylkeskommunenes nettsider, og dermed ikke å oppdrive. Som et resultat av dette, var det en reell risiko for at en del av e-postene ikke ville nå frem til riktig mottaker. Etter første runde med maildialog, ble kommunikasjonen med de aktuelle respondentene fulgt opp videre for å nå frem til rette ansvarshavende i hver kommune og fylkeskommune. Disse fikk mulighet til å besvare undersøkelsen frem til 1. oktober 2023.

Denne kartleggingen tar for seg bruk av tekniske løsninger for å skjerme barn fra eksponering for porno i den offentlige skolen. Det er viktig å merke seg at dersom vi hadde inkludert landets private skoler, kunne dette ha påvirket resultatene. Det totale antallet elever som representeres av kommunene og fylkeskommunene i denne undersøkelsen er spesifisert (og inkluderer dermed ikke elever ved private skoler).

Kartleggingens begrensninger:

- Kartleggingen sier ikke noe om effekten av de ulike tekniske løsningene, eller den reelle bruken av disse i praksis.
- Denne rapporten gjør ikke en kvalitativ vurdering eller sammenligning av de ulike løsningene, men konstaterer at det er mange ulike løsninger i bruk.
- Til tross for at respondenter svarer JA på at de bruker slike tekniske løsninger, gir ikke denne kartleggingen svar på hvorvidt filterløsninger faktisk er installert og fungerer etter sin hensikt ute i skolene (både på enhets-, og nettverksnivå).
- Kartleggingen gir med andre ord ikke grunnlag for å identifisere hvorvidt noen kommuner utmerker seg som foregangskommuner gjennom å ha implementert grundige og effektive tekniske løsninger som fungerer slik de skal.
- Kartleggingen forteller oss heller ikke hvorvidt kommunene og fylkeskommunene har eller unnlater å ha tekniske løsninger som en del av helhetlige rutiner og retningslinjer som regulerer bruk av digitale enheter med tilgang til internett, i lys av digital kompetanse og digital sikkerhet.
- Kartleggingen ble sendt ut på våsemesteret 2023, og datainnsamling avsluttet 1. oktober 2023. Det er derfor mulig at enkelte av respondentene kan ha endret eller oppdatert sin praksis og bruk av tekniske løsninger for skjerming etter at kartleggingen ble utført.
- Denne kartleggingen kaster lys på tekniske løsninger som kan skjerme barn og ungdom fra eksponering for porno i skolen, men flere slike løsninger vil naturligvis også skjerme fra annet skadelig innhold.

Metode

Kommunikasjon med kommunene (ansvarlig for grunnskolene)

Alle kommunalsjefer i Norge har mottatt henvendelse om å videreformidle denne undersøkelsen til IKT-ansvarlige i sine kommuner.

For å komme i kontakt med de IKT-ansvarlige i hver kommune ble det sendt e-poster til hver kommunalsjef for oppvekst og kultur/utdanning/læring, til skolesjefer og til virksomhets- eller enhetsledere. I enkelte tilfeller ble e-post sendt til postmottak med forespørsel om videreformidling. I de kommunene som kun har 1-2 grunnskoler, ble undersøkelsen også sendt direkte til rektor ved den aktuelle skolen.

Etter første utsendelse av e-poster til samtlige 356 kommuner i Norge, fikk vi inn om lag 50 svar. Det ble deretter sendt en ny runde med e-postpåminnelser, grunnet tidspress ble kommuner med høyest elevtall prioritert i videre påminnelser, og i disse ble blant annet sjefer eller kontaktpersoner for IT eller digitalisering i kommunen lagt til. Noen kommuner svarte at de var med i interkommunale samarbeid eller brukte eksterne IKT-leverandører, i disse tilfellene kontaktet vi disse eksterne leverandørene videre.

Vi avsluttet datainnsamlingen 01. oktober 2023. Vi hadde da mottatt 88 svar, som samlet sett utgjør 51,99 prosent av elevtallet i kommunale grunnskoler i Norge. Grunnet det store elevtallet i de kommunene som svarte anser vi dette som en god dekning. Funnene fra kommunekartleggingen kan dermed gi oss et nyttig bilde av bruken av tekniske løsninger for skjerming i grunnskolen.

Ettersom denne kartleggingen ble gjennomført i 2023, har vi målt tallene med daværende kommunestruktur (fra og med 1. januar 2024 har antallet kommuner økt fra 356 til 357 kommuner).

Svar fra 88 kommuner der elevtallet samlet sett utgjør 51,99 prosent av det totale elevtallet i kommunale grunnskoler i Norge

Kommunikasjon med fylkeskommunene (ansvarlig for videregående skoler)

I fylkeskommunene var kontaktinformasjonen vanskeligere å finne enn hos kommunene. Dermed ble de fleste av e-postene sendt inn til postmottak, med forespørsler om videresending til aktuelle IKT-ansvarlige. Etter første runde fikk vi kun to svar. Deretter ble det forsøkt å oppdrive navn på overordnede IKT-ledere eller andre aktuelle personer i IKT-, og lederposisjoner, for å sende e-post til disse. Dette viste seg å gi resultater, og per 01. oktober 2023, da vi avsluttet datainnsamlingen, hadde 8 av 11 fylkeskommuner svart. Disse 8 fylkeskommunene utgjør til sammen 81.45 prosent av elevtallet i videregående skole i Norge. Funnene fra fylkeskommunekartleggingen gir dermed et representativt bilde av bruken av tekniske innholdsfilter i videregående skoler.

Ettersom denne kartleggingen ble gjennomført i 2023, har vi målt tallene med daværende fylkeskommunestruktur (fra og med 1. januar 2024 er tallet 15 fylkeskommuner totalt).

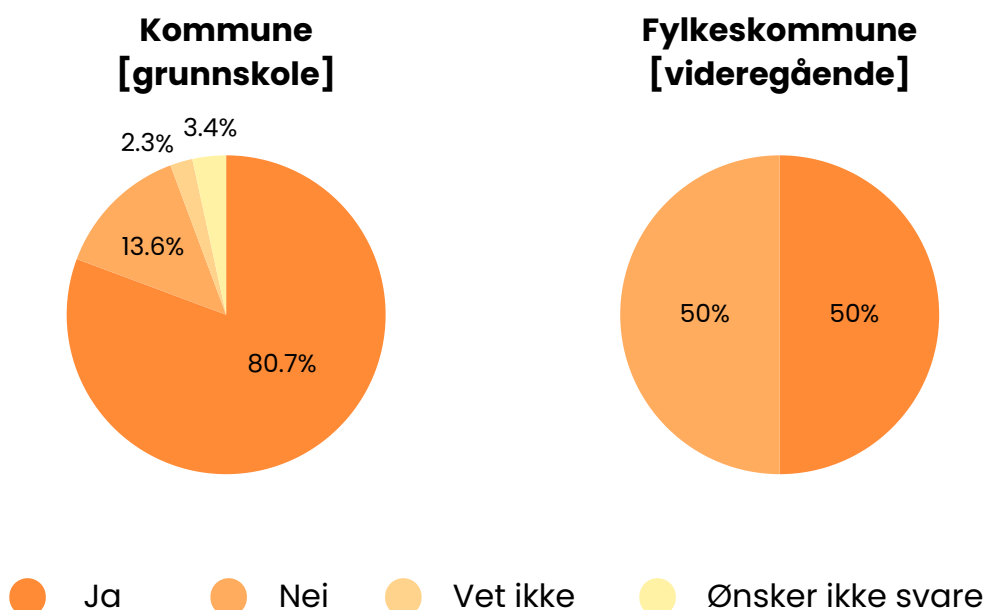

Svar fra 8 fylkeskommuner der elevtallet samlet sett utgjør 81,45 prosent av det totale elevtallet i kommunale grunnskoler i Norge.

Resultater

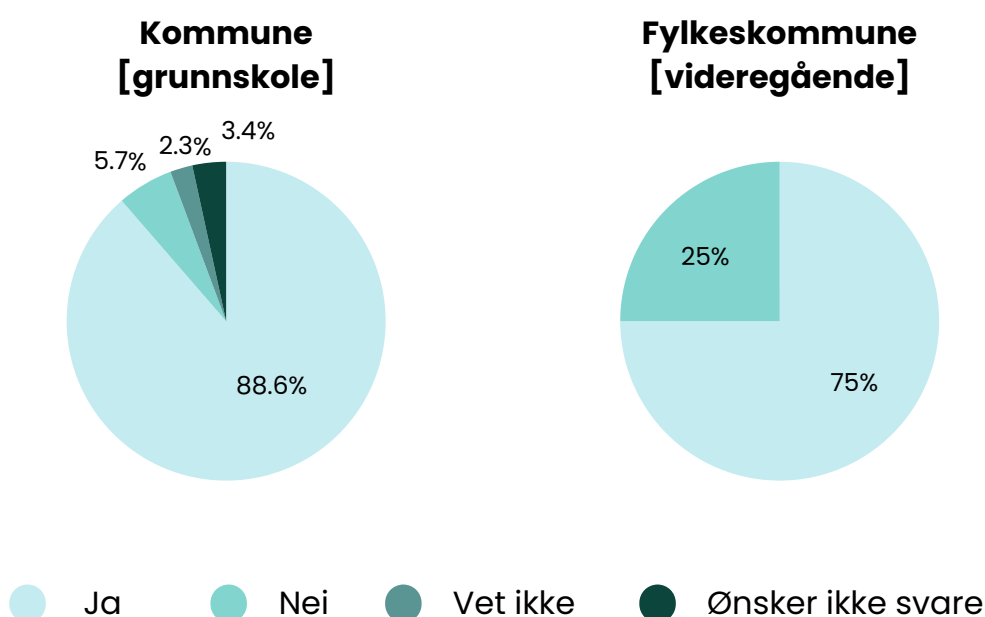
4. Beskyttelse på enhetsnivå:

Har din kommune noen form for felles teknisk løsning som begrenser elevenes kontaktflate med/tilgang til nettporno gjennom skolens tekniske enheter (pc-er, nettbrett)?

5. Beskyttelse på nettverksnivå:

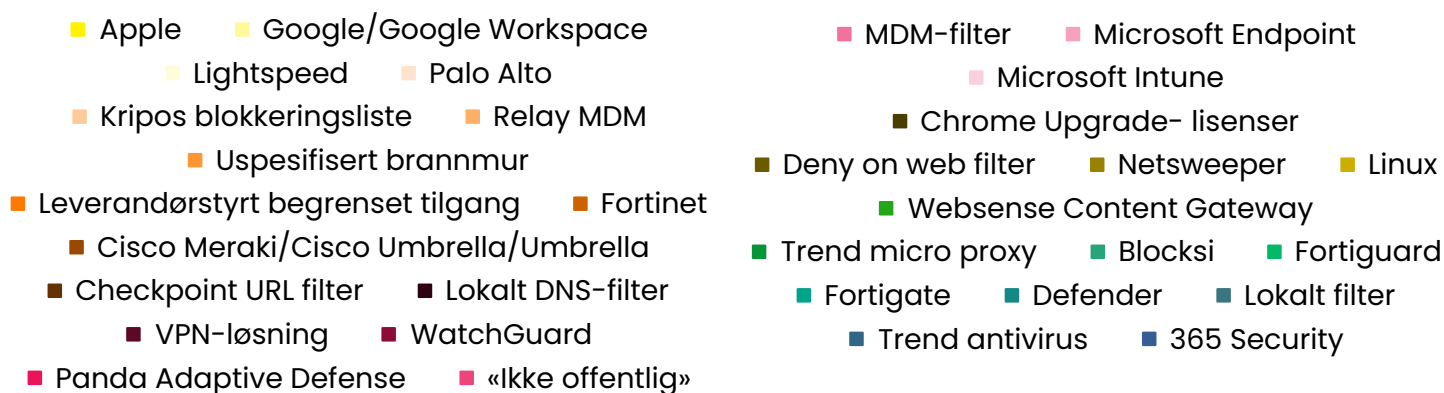
Har din kommune noen form for felles teknisk løsning som hindrer elevene fra å komme inn på nettporno via skolens wifi- nettverk?

Resultater

Hvilke filtreringssystemer nevnes av respondentene [Kommune, grunnskole]

I dette diagrammet presenteres de ulike filterløsningene som respondentene blant kommunene oppga at de benytter seg av.

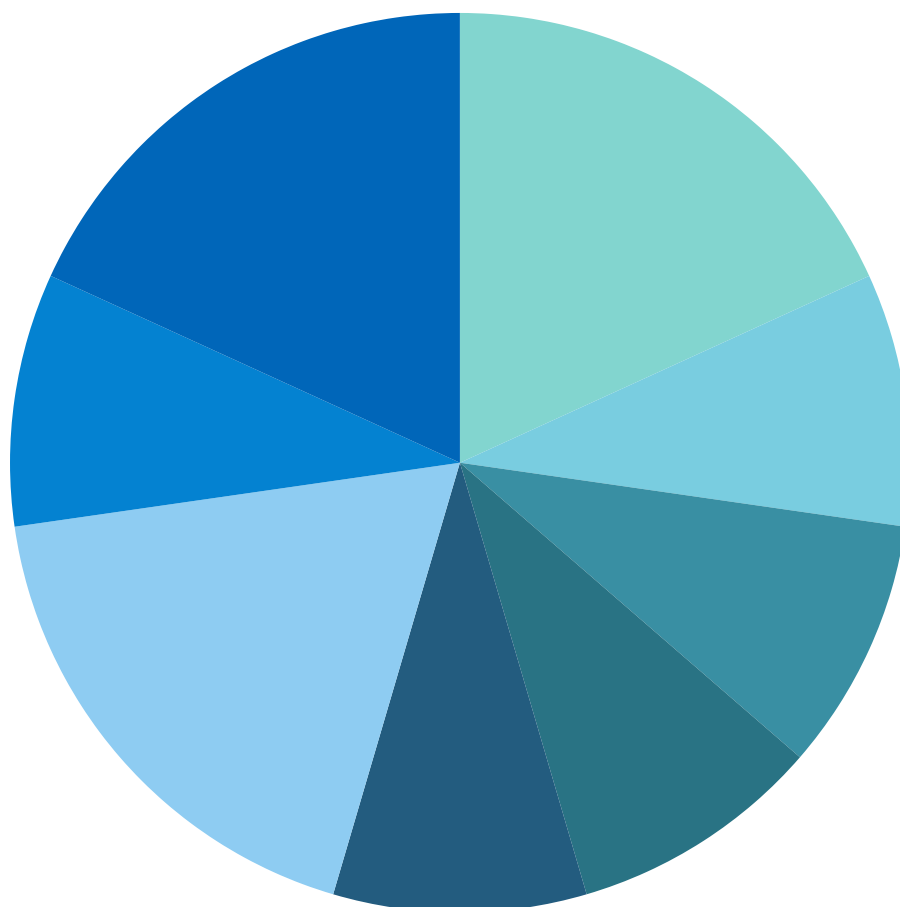

Resultater

Hvilke filtreringssystemer nevnes av respondentene [Fylkeskommune, videregående]

I dette diagrammet presenteres de ulike filterløsningene som respondentene blant fylkeskommunene oppga at de benytter seg av.

- Palo Alto brannmurløsning
- Cisco Umbrella
- Microsoft Intune (MDM)
- Palo Alto URL filtrering
- Egen nettverkløsning
- Netsweeper
- Checkpoint
- "Ikke offentlig"

Respondenter

Respondenter: Kommuner

Denne tabellen viser oversikt over kommunene som besvarte vår spørreundersøkelse. Vi viser til rapportens vedlegg (s. 40-41) som gir en oversikt over svarene til hver enkelt kommune.

Alver kommune	Hemsedal	Moss	Storfjord
Asker kommune	Hjartdal kommune	Narvik	Sula kommune
Aurskog-Høland kommune	Hol	Nesbyen	Surnadal kommune
Bergen Kommune	Horten kommune	Nord-Odal kommune	Sveio kommune
Birkenes	Inderøy Kommune	Nordre Follo kommune	Sør-Odal kommune
Bjørnafjorden kommune	Indre Østfold kommune	Oppdal kommune	Sør-Varanger kommune
Bodø	Kongsvinger kommune	Os Kommune	Tromsø kommune
Bømlo	Larvik kommune	Oslo	Trondheim kommune
Drammen kommune	Leka kommune	Osterøy kommune	Ullensvang
Eidfjord kommune	Levanger	Rauma	Verdal kommune
Elverum	Lier	Ringebu kommune	Vestby
Flå	Lierne kommune	Rælingen	Vestre Toten
Fredrikstad kommune	Lillehammer	Røros kommune	Vindafjord Kommune
Frogn	Lillesand	Sandnes Kommune	Voss herad
Gjesdal kommune	Lillestrøm	Sirdal	Våler kommune
Gol	Lunner kommune	Skaun kommune	Ørsta kommune
Grane kommune	Lyngdal kommune	Skien kommune	Øvre Eiker
Grimstad kommune	Lørenskog	Skiptvet Kommune	Øyer
Grue kommune	Løten kommune	Smøla kommune	Ål
Halden kommune	Malvik kommune	Sokndal kommune	Ålesund
Hamar kommune	Melhus	Stange kommune	Ås
Hattfjelldal kommune	Midtre Gauldal kommune	Steinkjer kommune	Åsnes

Respondenter

Respondenter: Fylkeskommuner

Denne tabellen viser oversikt over fylkeskommunene som besvarte vår spørreundersøkelse. Vi viser til rapportens vedlegg (s. 42) som gir en oversikt over svarene til hver enkelt fylkeskommune.

Agder
Nordland fylkeskommune
Oslo kommune, Utdanningsetaten
Troms og Finnmark Fylkeskommune
Trøndelag
Vestfold og Telemark
Vestland fylkeskommune
Viken fylkeskommune

Finner du ikke din kommune eller fylkeskommune på lista? Da har de ikke svart på undersøkelsen. Vet du hvordan policy de har med nettfiler? Send oss gjerne en mail, vil vil høre fra deg om din kommune/fylkeskommune!

Funn fra kartleggingen

Med svar fra 88 av kommunene, betyr det at 268 kommuner ikke svarte på vår undersøkelse. Fra fylkeskommunene mottok vi 8 av 11 svar. Vi hadde selvsagt ønsket å hente inn enda flere svar, men ettersom svarene representerer over halvparten av elevtallet i den kommunale grunnskolen, og rett over 80 prosent av elevene i offentlige videregående skoler, gir tallene oss nyttige og relevante funn.

Tallmaterialet viser at 80,7 prosent av de som besvarte undersøkelsen for kommunene (grunnskolen) svarer JA på at de har en felles teknisk løsning på skolens enheter, og at 88,6 prosent har en teknisk løsning på skolens wifi-nettverk. For fylkeskommunene (videregående skoler) ser vi at halvparten av respondentene svarer positivt på filter på enhetsnivå, mens 75 prosent oppgir å ha filter på nettverksnivå. Når det kommer til hvilke tekniske løsninger som er brukt, varierer det mye (se diagram på s. 14). **Kartleggingen viser at en betydelig andel av skoleeiere bruker noen form for teknisk løsning for å skjerme barn og unge fra skadelig innhold.**

Det kan være flere grunner til at svar uteble fra flere kommuner og enkelte fylkeskommuner. Skoleeiere kan ha valgt å ikke prioritere tid på undersøkelsen. Det kan også handle om at dette temaet ikke nødvendigvis er en prioritet hos enkelte kommuner og fylkeskommuner. Noe som kan knyttes til økonomien i kommuner og fylkeskommuner, eller til mangel på kompetanse og ressurser. Det å nå frem til de rette ansvarshavende hos de ulike skoleeierne var omfattende og tungvint, ofte gjennom flere ulike ledd. Dette kan ha økt risikoen for at undersøkelsen ikke nådde frem til IKT-ansvarlige som kunne svare på vegne av enkelte skoleeiere. Videre er det en risiko at ansvaret for filterløsninger faller mellom to stoler; IKT og skoleforvaltning. Dette kan bidra til ansvarspulverisering. Hvis det er uklarhet i hvor ansvaret ligger, eller er et tema som ikke håndteres i særlig grad av en kommune, kan det bidra til å gjøre terskelen for å svare høyere. En slik ansvarspulverisering kan også finne sted i situasjoner der filterløsninger følges opp gjennom interkommunale samarbeid og fellesløsninger. Det kan komplisere prosessen med å nå ut til rette ansvarshavende dersom IKT-ansvarlig er en tredjepart eller en ekstern leverandør, ved at filterløsninger da følges opp eksternt fra skoleeieren selv. Dette er også noe som kan ha gjort at enkelte svar uteble. I det følgende vil vi fremheve funn fra kartleggingen.

«Når skole og digitalisering er to ulike ansvarsområder, kan det fort pulverisere ansvaret.»

Funn fra kartleggingen

Et mylder av filterløsninger: En kilde til uklarhet og risiko?

Et utvalg av kommentarer fra respondentene om navnet på løsningen(e) deres kommune/ fylkeskommune bruker:

«Microsoft Defender som sperrer vold, porno, gambling osv. på PC-nivå.
Webfilter i Lightspeed som sperrer vold, porno, gambling osv. på iPad-nivå.
Nettfilter i Palo Alto brannmur som sperrer det samme på nettverksnivå, dersom private enheter kobles til kommunens nettverk. Filtrene på enhetsnivå oppdateres også mot liste vi mottar fra Kripos hver 3. mnd.»

«Blokkerer med web content filtering og DNS filter i brannmur (Fortinet) i kommunens nett, samt web-content filtering på klientene ved bruk av Microsoft Intune og Trend antivirus.»

«Watch Guard, Defender og Panda Adaptive Defense.»

«Lightspeed nettfilter(1.-4.trinn), «limited adult content» (5.-7.trinn), «Kriposliste» sperret på alle.»

«På iPads i 1-4 trinn benyttes Apples sitt eget innholdsfilter. For høyere trinn må skolen/kommunen selv bestille et eget (sentralt anbefalt) verktøy for dette.»

Mange av kommunene og fylkeskommunene som besvarte vår undersøkelse oppgir å ta i bruk noen form for filterløsning på enhets- og/eller nettverksnivå. Dette kan tyde på at Utdanningsdirektoratets veileder har en funksjon, og at skoleeierne forholder seg til denne veilederen gjennom å installere tekniske løsninger som kan skjerme barn fra skadelig innhold. En av kommunene kommenterer at de forholder seg til nettopp Utdanningsdirektoratets veileder.

Det å ha tekniske løsninger for skjerming trenger ikke utelukkende å handle om at elever skal beskyttes fra skadelig innhold, det kan også handle om praktisk organisering av skolehverdagen og undervisningen. Eksempelvis kan det være nyttig for lærere å skru av internett eller begrense enheters funksjoner, f.eks. under prøver og eksamen (aktuelt for de eldste elevene). En skoleeier blant fylkeskommunene som oppgir å ha filter både på enhets- og nettverksnivå omtaler at de har en slik nettsperreløsning.

Et interessant funn er at det er så **mange ulike filterløsninger**. Blant de respondentene som besvarer hvilke løsninger de bruker, oppgis et stort antall ulike systemer for tekniske løsninger. Ulike variasjoner av Google nevnes av 14 av respondentene, Apple nevnes i 14 av svarene, foruten løsningen som nevnes flest ganger, Palo Alto, som nevnes 16 ganger. Utover dette er et titalls løsninger nevnt mellom 1-7 ganger. Dette betyr at det også finnes et stort antall tilbydere av slike tekniske løsninger. 36 av respondentene oppgir også å bruke **ulike typer tekniske løsninger i kombinasjon**.

Funn fra kartleggingen

Av svarene fremgår det at en stor andel kommuner bruker separate løsninger for nettverks- og enhetsnivå. Det fremgår også at løsningen skoleeiere bruker i flere tilfeller ser ut til å være valgt fordi den er kompatibel med enhetene som benyttes av den enkelte skoleeier; flere respondenter nevner enten Chromebook eller iPad. Videre kan den utstrakte bruken av kombinasjonsløsninger indikere at mange av respondentene ikke har én enkelt teknisk løsning som fungerer på både enhets- og nettverksnivå. Resultatet er at elever rundt om i landet tilbys tekniske løsninger for skjerming av varierende type og trolig også varierende kvalitet og effektivitet.

Det er i stor grad opp til den enkelte skoleeier å ha en teknisk løsning som beskytter mot skadelig innhold. Dette kan resultere i betydelige variasjoner i kvaliteten på disse løsningene fra sted til sted. Samtidig kan dette føre til at mindre kommuner, eller kommuner som mangler kompetanse eller ressurser, tilbyr en dårligere beskyttelse enn andre. Noen kommuner forklarer at de har en egen løsning for 1.-4. trinn, og en annen løsning for elever fra 5. trinn. Dermed fremgår det at i noen kommuner er **de tekniske løsningene varierende avhengig av klassetrinn**. Dette med trinnvis variasjon gjør det enda mer omfattende å få et oversiktsbilde over bruk av tekniske løsninger i kommunene. Vi ser også en sterk tendens til at fylkeskommuner som svarer positivt på at de har filter på enhetsnivå, har en praksis med å leie ut elev-PC til sine elever, fremfor at elevene bruker egen PC.

Det store mangfoldet av løsninger kan bidra til å gjøre det mer krevende å danne seg et overblikk over og vurdere ulikhetene og kvaliteten på hver av de ulike filterløsningene som benyttes av skoleeiere. Dette gjør det omfattende for skoleeiere selv å skulle sammenligne løsninger for å finne en optimal teknisk løsning for skjerming.

Vi ser av kartleggingen at mylderet av løsninger som brukes gjør det svært omfattende dersom eksterne aktører ønsker å jobbe opp mot skoleeierne mange filterleverandører for å kartlegge ulikheter, kvalitet og effektivitet. Dette hadde vært en enklere oppgave dersom våre funn hadde vist at det kun var snakk om et fåtall ulike løsninger som alle skoleeiere benyttet seg av rundt om i landet.

Utdanningsdirektoratets veileder (referert til i denne rapportens bakgrunnsdel) gir kun generelle råd om at skoleeierne bør vurdere tekniske løsninger for skjerming fra skadelig innhold, men gir ingen pekepinn på hvordan disse tekniske løsningene bør se ut. Det finnes få overordnede føringer for hvilken standard tekniske løsninger skal ha. Det finnes heller ingen systemer for monitorering av de ulike IKT-leverandørene og teknologileverandørene som kan sikre at disse leverer optimale og kvalitetssikrede løsninger som stadig oppdateres etter behov. Det er også verdt å bemerke at filterløsningene i seg selv er teknologiske løsninger som kommunene betaler for. Tech-selskaper har en økonomisk interesse i å selge inn sine tjenester og løsninger til kommunene. I mangel av en overordnet kvalitetsstandard som stiller krav til de tekniske løsningene og som jevnlig fører tilsyn med at løsningene holder mål, er det en risiko for at kommunene betaler for mangelfulle løsninger.

Funn fra kartleggingen

Mange av landets elever beskyttes ikke fra eksponering for porno i skolen

En betydelig andel kommuner og fylkeskommuner oppgir å ikke bruke filterløsninger. (Se diagram på s. 14). Tallmaterialet viser at 13,6 prosent av kommunene og 50 prosent av fylkeskommunene svarer NEI på spørsmålet om de har filter på enhetsnivå. For kommunene svarer 2,3 prosent Vet ikke og 3,4 prosent Ønsker ikke å svare. På nettverksnivå oppgir 5,7 prosent av kommunene og 25 prosent av fylkeskommunene at de ikke har noen teknisk løsning som hindrer elevene å komme inn på nettporno gjennom skolens wifi-nettverk.

Vår kartlegging viser at bruk av teknisk løsning på nettverksnivå i videregående skoler i stor grad sammenfaller med bruk av skolers egne elev-PCer. En av fylkeskommunene som oppgir å kun ha en teknisk løsning på enhetsnivå, poengterer at årsaken til dette er elevenes bruk av egne maskiner: «Elevane våre eig sine egne maskinar, men med nokre veldig få unntak. Dvs. at (vi) ikkje har kontroll på einingane, men har kontroll på trafikken som går via våre nettverk.» Av fylkeskommunene som svarer NEI på spørsmålet om de har en teknisk filterløsning på enhetsnivå, bruker elevene selv egen PC, med unntak av én fylkeskommune som oppgir at de ikke har filter, samtidig som skolen leier ut PC til elevene (Nordland fylkeskommune, 2023).

Det at flere respondenter oppgir å ikke bruke tekniske løsninger for skjerming på enhets- og/eller nettverksnivå gjør at **elever i flere kommuner og fylkeskommuner står helt uten noen form for beskyttelse fra eksponering for voldelig og kjønnsdiskriminerende porno og annet skadelig innhold.**

Noen av respondentene la inn følgende kommentarer som ytret refleksjoner og kritiske perspektiver rundt nytten og begrensningene ved bruk av tekniske løsninger:

«Ønsker ikke å svare hva vi har av sikkerhet. Men det som jeg tenker er viktig å legge til. Bør det startes en diskusjon at man heller bør ha en opplæring av elever enn å nekte de tilgang? Hva skjer med elever/unge voksne når de kommer et sted hvor denne såkalte beskyttelsen ikke lenger er tilstede!?»

«... Utover det jobber [skolene i vår kommune] hver dag for at elevenes filter skal sitte i hodet og det moralske kompasset - ikke i form av en teknisk sperre. Tekniske sperrer gir kun grunnlag for at elever utforsker hvordan de kan komme rundt sperrene. Tilgang til nettporno har elever uansett via egen smarttelefon og der har vi ingen sperremuligheter.»

Funn fra kartleggingen

«Vi har valgt å ikke bruke Apple sitt innebygde innholdsfilter side også stanser relevant undervisningsmateriale.»

«Vi jobber med beskyttelse på enhetsnivå også, men har foreløpig ikke funnet en løsning som tilfredsstillende kravene til personvern og pris.»

«Filteret gjør at det ikke er «frie søk på hele internett.» Spørsmålet er da om me er 100% trygg på at barna våre er skjerma fra uheldig innhold fra internett. Der er svaret dessverre nei. Innhold som i utgangspunktet skulle være filtrert ut kan være å finne på forskjellige nettstader som i utgangspunktet ikke skal ha slikt innhold. Innholdet er «skjult» på nettstedene og filteret snapper det ikke opp ...»

Merk at enkelte av disse sitatene er fra kommuner som har valgt å ha tekniske løsninger for skjerming på enheter og/eller nettverk. Sitatene er inkludert her fordi de ytrer kritisk refleksjon rundt nytten og begrensningene ved filterbruk.

Tekniske løsninger for skjerming: en kompleks oppgave for skoleeierne

Fleire av respondentene ser ut til å uttrykke at det både er **komplekst og omfattende å få på plass en fungerende løsning både på enhets- og nettverksnivå**. En kommune kommenterer: «Flott at dere skiller mellom filter i kommunens nettverk, og det som er lokalt på enheten, da kommunenes nettverksbegrensninger ofte ikke er mulig å videreføre for enheter når de ikke er på skolens nett.»

Det fremgår av kartleggingen at noen også bruker det å **stenge selve nettet** eller blokkere konkrete nettsider som en måte å skjerme barn og ungdom fra uønsket innhold. En kommune skriver: «... Me kan også stenge nettilgangen gjennom tenesten eTid. «Kvitlisting» av nettstedene. Prinsippet her er at all nettilgang vert tatt bort og berre dei nettstedene ein vil elevane skal besøke vert tilgjengeleg. Det er ein prosess å lage desse tilgangsprofilane, men ein kan lage fleire typar med forskjellige nettstedere tilgjengeleg ...»

Et par av kommunene kommenterer:

«Det er en nesten umulig oppgave å stenge for alt uønsket innhold på internett. Vi tar gjerne imot tips.»

«Vår løsning fungerer godt med å bruke et «spesialistfirma» som samarbeider med IKT-avdelingen. Men selv da kan systemene aldri bli 100% effektive, og de fleste barn og ungdom har telefoner, så man trenger å ta det opp i undervisning også.»

Funn fra kartleggingen

Den samme kommunen poengterer også svakheten ved å bruke tekniske løsninger kun tilknyttet nettverksnivå:

«... Eit poeng er at filter i brannmur og andre tiltak fungerer sjølvsagt berre når PC/nettbrett er logga på heradet sitt nett. Dersom elevane deler nett frå eigen telefon vil dei ha tilgangen som Telenor/Telia gir. Den er bortimot uavgrensa.»

En annen kommune påpeker at det finnes en mulighet for å sikre trafikken til enheten også utenfor skolens nettverk: «Dere kan jo vurdere om dere burde hatt et spm. om kommunen/skolen også sikrer trafikken til enheten selv når den er utenfor skolens nett, bare for å få presisert dette ytterligere. Det kan jo være noen velger å kjøre all nettverkstrafikk for sine enheter tilbake til sentral brannmur, uansett hvor i verden de er ... (høres dyrt ut, men det er jo en løsning...)» Ut fra kommentaren er dette tilsynelatende ikke en løsning som denne kommunen selv bruker, selv om vi mottok denne kommentaren fra en av kommunene som svarte JA på bruk av teknisk løsning både på enheter og nettverk.

En kommune som oppgir å ha teknisk løsning på både enheter og nettverk (ved bruk av Google Workspace sitt filter, sperring av nettsider på brukernivå, liste fra Kripos, samt brannmuren Checkpoint), forklarer at nettsidene også blir stengt når elevene bruker sin Chromebook utenfor skolen, og når de logger inn med sin skolebruker på andre typer enheter (mobil, PC og nettbrett). Dette antyder at **det å ha en teknisk løsning for både nettverk og enhetsnivå gir en mer omfattende skjerming**. En teknisk løsning på nettverksnivå fungerer tilsynelatende primært i situasjoner der elever bruker skolens nettverk, mens en teknisk løsning på enhetsnivå kan gjelde også ved bruk av skolens enheter hjemme og ved bruk av øvrige nettverk.

Noen av respondentene oppgir at de ikke vet om de har beskyttelse enten på enhets- eller nettverksnivå. Det er også noen som svarer JA på at filterløsninger brukes på både enheter og nettverk, men som ikke vet hvilken løsning som brukes. Et par av disse viser til at det er en ekstern fellesskapsløsning på tvers av kommuner som drifter løsningene. En respondent stiller også spørsmålsteget ved om alle kommuner kjenner til at det finnes et Kriposfilter som kan brukes. Et par av respondentene poengterer det å ha tekniske løsninger alene ikke er tilstrekkelig, men fremhever viktigheten av undervisning og det å utøve refleksjon sammen med elevene om hva man kan møte på nett.

Funn fra kartleggingen

Variert bruk av Kripos sin blokkeringsliste

Svar fra noen kommuner i vår undersøkelse:

«Kripos distribuerer en blokkeringsliste – «Liste over nettsider som anbefales blokkert for elever i grunnskolen». Hos oss er denne listen også aktivert på nettverksnivå for alle våre nett, inkludert administrasjon og gjestenett.»

«Syns også dere burde stille spm. ved om skolen vet om de har et aktivt kripofilter. Dette kan testes å gå til <http://filtertest.kripos.no/>, og her opplever vi at selv om internettildydere skal aktivere dette så er det ofte dette ikke «fungerer». Fint å få en bevissthet om dette ut skolene.»

«Vær i kontakt med Kripos, eller Kripos sin kontakt i det lokale politiet for å få deres filter. Bruk adminpanelet til Chromebook, hvis dere har det. Pass på at det er noen hos IT som har som spesifikk oppgave å opprettholde filter og ta imot forslag til nye blokkeringer fra lærere og andre som jobber med barn i kommunen.»

I kartleggingen oppga flere av kommunene at de brukte Kripos sin blokkeringsliste, som oppdateres jevnlig. Etter kontakt med Hanne Andreassen fra Nasjonalt cyberkriminalitetssenter hos Kripos, fikk vi oppdaterte tall om at **222 av landets 356 kommuner benytter denne blokkeringslisten**. Dette utgjør en betydelig andel, men samtidig er det bemerkelsesverdig at ikke alle kommuner har tatt i bruk dette tilgjengelige verktøyet. Kripos sin liste blir oppdatert jevnlig, og kan tilføyes skolens eget filter. Ifølge offentlighetsloven § 24 er listen unntatt offentligheten. Andreassen bemerker: «Listen inneholder nettsider som har formål og funksjoner som ifølge politiet erfaringsmessig utgjør en risiko for seksuell utnyttelse av barn. Det er i hovedsak nettsider som tilbyr videosamtale med tilfeldige fremmede eller som formidler dating eller seksuelle tjenester.»

Etter spørsmål om Kripos vet hvorfor ikke alle kommuner benytter deres blokkeringsliste, fremhever Andreassen **utfordringer knyttet til kommunikasjon** ut til hver kommune som en mulig årsak til denne variasjonen. Kripos har distribuert informasjonen om blokkeringslisten gjennom politikontaktene i hvert politidistrikt, men med flere ledd i kommunikasjonskjeden, kan dette resultere i manglende informasjonsoverføring eller utilstrekkelige tilbakemeldinger til Kripos. Videre påpeker Andreassen at én av kommunene Kripos har vært i kontakt med har begrunnet sitt valg om å ikke benytte Kripos' liste med synspunktet om at det er umulig å effektivt blokkere alt skadelig innhold, spesielt på elevers private enheter. Dette betyr at kommuner som er kjent med dette beskyttelsestiltaket, likevel kan velge å avstå fra å benytte det.

Funn fra kartleggingen

I vår kartlegging nevnte ingen av fylkeskommunene Kripos sin liste. Andreassen oppgir at blokkeringsfilteret for grunnskolen i utgangspunktet ble laget for grunnskolen, og at Kripos dermed ikke har gått aktivt ut med informasjon til alle fylkeskommunene, og at dette altså ikke har vært deres fokus så langt. En av årsakene som løftes frem, er at det på disse skolene også er elever som er over 18 år. Videre poengterer Andreassen at et slikt filter trolig i sterkeste grad vil egne seg til å beskytte de yngste barna, da de eldre vil kunne finne veier rundt slike begrensninger om de ønsker det. Fylkeskommunene står likevel fritt til å ta i bruk Kripos sin blokkeringsliste om ønskelig, og Andreassen er kjent med at en fylkeskommune har gjort dette. I vårt oppfølgingsspørsmål til Andreassen om hvorvidt det kunne være nyttig for fylkeskommuner å bruke listen, svarer Andreassen positivt, og påpeker at også barn mellom 15 og 18 år blir utsatt for seksuelle overgrep via nettsidene de anbefaler at det begrenses tilgang til.

I det siste av spørreundersøkelsens valgfrie tilleggsspørsmål, la noen av respondentene inn øvrige kommentarer og innspill som svar på følgende spørsmål: «Har du ellers noen kommentarer som du tror kan være nyttige i vår undersøkelse?» En kommune fremhevet her et råd om at kommuner selv må huske å ta kontakt med politiet for å få Kripos sin liste. Dette viser at det hviler et ansvar på skoleeierne selv om å oppsøke oppdatert informasjon og ta grep for å sikre at skolene har oppdatert blokkeringsliste fra Kripos, i de tilfellene der ikke de lokale politidistriktene tar kontakt med dem om dette.

Blant respondentene som nevnte at de brukte Kripos sitt filter, fremgikk det at flere med jevne mellomrom mottok oppdaterte lister fra Kripos, og på denne måten kan dra nytte av å få løpende oppdateringer på denne som de slipper å innhente på eget initiativ. Andreassen i Kripos bekrefter at oppdateringer distribueres til kommunene som bruker deres liste omtrent 4-6 ganger i året, og poengterer at Kripos nå også jobber med en teknisk løsning som vil gjøre at alle kommunene på sikt vil kunne koble seg opp mot for å få oppdateringer i listen i sanntid.

Interkommunale og kommersielle fellesskapsløsninger

24 av kommunene nevner at de er med i fellesskapsløsninger hvor de samarbeider om IKT-tjenester og løsninger. Det er en mulighet for at flere av respondentene har fellesskapsløsninger enn de som har oppgitt dette, da dette ikke var noe undersøkelsen spurte respondentene direkte om.

I undersøkelsen fikk vi svar fra flere kommuner om deres deltakelse i slike fellesløsninger. Noen henviste til interkommunale fellesskapsløsninger administrert i fellesskap av kommunene selv, andre til interkommunale selskaper eid av kommunene. Det ble også henvist til en kommersiell fellesskapsløsning håndtert av et eksternt IT-selskap i samarbeid med kommunenes IKT-avdelinger.

Funn fra kartleggingen

fellesskapsløsninger nevnt av våre respondenter:

IKTNordhordland omfatter Osterøy, Alver, Aurland, Austevoll, Austrheim, Fedje, Gulen, Masfjorden, Modalen, Samnanger og Vaksdal kommune. Styret består av kommunedirektører fra alle eierkommunene. www.iktanh.no

IKT ORKidé er et administrativt vertskommunesamarbeid med Kristiansund kommune som vertskommune. Omfatter en rekke kommuner på Nord-Vestlandet, blant annet Smøla, Surnadal og Inderøy. www.iktorkide.no

Kongsbergregionen IKT Drift er et interkommunalt IKT-samarbeid, eid av 9 kommuner. Omfatter Notodden, Hjartdal, Tinn, Kongsberg, Flesberg, Rollag, Nore og Uvdal, Sigdal og Krødsherad. www.k-ikt.no

IKT Hallingdal er en interkommunal løsning for Flå, Nesbyen, Gol, Hemsedal, Ål og Hol. Gol kommune oppgis som arbeidsgiver og vertskommune. www.ikthallingdal.no
ITMidt er et interkommunalt IT-samarbeid mellom kommunene Melhus og Skaun. www.melhus.kommune.no/itmidth.502734.no.html

SSIKT er et kommunalt oppgavefellesskap. Det er sju kommuner i samarbeidet: Hareid, Herøy, Sande, Ulstein, Vanylven, Volda og Ørsta. En kommune får brannmur herfra, men bruker ellers Google Workspace sitt filter og Kripos sin blokkeringsliste i tillegg. www.ssiikt.no

IndigoIKT er et interkommunalt selskap eid av Hamar, Stange, Løten, Kongsvinger, Grue, Nord-Odal og Sør-Odal kommune. www.indigo-ikt.no

IKOMM er et interkommunalt selskap som omfatter Indre Østfold, Lillehammer, Gausdal, Øyer, Nesodden, Østre Toten og Våler. På sine nettsider oppgir IT-leverandøren at de startet som et IKS (Interkommunalt samarbeid) men at de ble et AS i 2007. IKOMM oppgir også at alle kommunene de leverer tjenester til kjøper seg inn i selskapet. www.ikomm.no

Atea er et IT-selskap som administrerer og kontrollerer både nettsteder og programvare i en felles løsning på vegne av Inderøy, Steinkjer, Snåsa, Verdal og Levanger kommuner. En av respondentene oppgir at de bruker nettopp Atea som samarbeider med kommunens IKT-avdeling. www.atea.no

Funn fra kartleggingen

Praksisen med bruk av felles løsninger **kan være en indikasjon på et ønske om mer sentralstyrte og standardiserte løsninger for flere av kommunene**. Spesielt kan dette gjelde mindre kommuner som ikke ønsker å stå alene i valget og administreringen av sine filterløsninger.

Hva kan være fordeler og ulemper ved bruk av fellesskapsløsninger?

En naturlig fordel ved å bruke en fellesskapsløsning, er at spesielt små kommuner kan dra nytte av en spisskompetanse som de kanskje ikke besitter på egen hånd. Med et interkommunalt samarbeid eller en kommersiell IKT-leverandør som ansvarlig, kan kommuner dra fordel av at aktører med god kunnskap om teknologi og teknologiske oppdateringer sørger for tekniske løsninger for skjerming. Det kan også være økonomisk fordelaktig å slå seg sammen med andre skoleeiere for en felles løsning. Dersom en fellesløsning ikke har profitt som øverste målsetting, kan en slik løsning levere bedre kvalitet på en filterløsning enn hva den enkelte skoleeier hadde fått til på egen hånd.

På den annen side, kan en potensiell ulempe være at det å bruke en ekstern tredjepart gir den enkelte kommune mindre kunnskap og eierskap til et felt som ligger innenfor den enkelte skoleeiers ansvarsområde. Dette kan gjøre det vanskelig å ettergå tilbudet for å vurdere kvaliteten på løsningen som brukes og hvorvidt tekniske løsninger som tilbys treffer som de skal. Videre kan det være en ulempe om skoleeieres eget ansvar for tekniske filterløsninger settes bort til private, kommersielle aktører, og at kommunene på denne måten kan «kjøpe seg bort» fra ansvaret. Avstanden fra skolene og oppover i systemet til eksterne leverandører som administrerer løsningen kan også oppleves større og gjøre kommunikasjonsflyten mer tungrodd, til motsetning fra om kommunene selv administrerer slike fellesskapsløsninger. Ved å flytte ansvaret for tekniske løsninger ut fra en skoleeier, risikerer man også å miste nærheten til kompetansen som finnes hos skoleeierne og i skolene når det kommer til overholdelse av barn og unges rettigheter, kunnskap om opplæringsloven og sentrale kompetansemål i læreplanen. Det kan tenkes at eksterne IKT-leverandører i større grad kan påvirkes av kommersielle interesser fra tech-bransjen, og at dette hensynet dermed gis forrang på bekostning av barn og unges digitale sikkerhet og trygghet.

Vår kartlegging gir oss ikke grunnlag til å vurdere hvorvidt kommunene som har påpekt at de er en del av fellesskapsløsninger i størst grad får fordeler eller ulemper av dette. Med nåværende struktur hvor hver skoleeier selv er ansvarlig for tekniske filterløsninger, er det likevel **viktig at den enkelte skoleeier grundig vurderer fordelene og ulempene ved slike fellesskapsløsninger** (interkommunale eller kommersielle), og sikrer mekanismer som gjør at kommunen er sikker på at valget av tekniske løsninger for skjerming fra nettporno ivaretar barn og unges digitale sikkerhet og trygghet.

Oppsummering og konklusjon

Funnene fra denne kartleggingen viser at skoleeierne bruker et mylder av tekniske løsninger for skjerming mot skadelig innhold. Mange av respondentene oppgir å bruke flere løsninger i en kombinasjon. Majoriteten av respondentene bruker en form for filterløsning på enhetsnivå og/eller nettverksnivå. Samtidig svarer en betydelig andel at de ikke bruker noen form for teknisk løsning. Funnene indikerer at det er en kompleks oppgave for skoleeierne å sikre en god teknisk løsning, og flere oppgir begrensninger og utfordringer ved slike løsninger. Kartleggingen antyder at det å ha en teknisk løsning for både nettverk og enhetsnivå gir en mer omfattende skjerming enn om den tekniske løsningen kun gjelder for enten elevenes nettverk eller enheter. Mange bruker Kripos sin blokkeringsliste over nettsider som har formål og funksjoner som ifølge politiet erfaringsmessig utgjør en risiko for seksuell utnyttelse av barn, men langt fra alle. En god andel av kommunene oppgir å bruke fellesskapsløsninger for IKT-oppfølging, enten interkommunale fellesskapsløsninger administrert i fellesskap av kommunene selv, interkommunale selskaper eid av kommunene, eller kommersielle fellesskapsløsninger håndtert av eksternt IT-selskap i samarbeid med kommunenes IKT-avdelinger.

Det at en majoritet av respondentene oppgir å bruke en form for filter, kan antyde at skoleeierne følger Utdanningsdirektoratets veileder, og at denne veilederen dermed gir skoleeierne et insentiv for å sørge for slike løsninger. En annen grunn til å ha tekniske løsninger som gir mulighet til å sperre nettsider, kan være at det er en praktisk nyttig funksjon for skolene når elevene skal ha prøver og eksamen.

Kartleggingen reiser viktige spørsmål rundt kvaliteten og kontrollen av de ulike filterløsningene som benyttes rundt om i landets skoler. Med en rekke forskjellige systemer i bruk, oppstår spørsmålet om hvor godt disse løsningene faktisk fungerer og hva vi egentlig vet om deres effektivitet. Diversiteten i nettløsninger skaper en situasjon der skolene er prisgitt IKT-ansvarliges arbeid med å sette opp effektive løsninger. Skoleeiere blir bundet til integrerbare systemer basert på valg av type nettbrett og PC for elevene. Resultatet er at elever rundt om i landet tilbys tekniske løsninger for skjerming som trolig er av varierende kvalitet, og at elever i flere kommuner og fylkeskommuner står helt uten noen form for beskyttelse fra eksponering for voldelig og kjønnsdiskriminerende porno og annet skadelig innhold.

Denne kartleggingen viser at **det er grunn til å stille spørsmål til Norges organisering av tekniske løsninger som kan begrense og hindre barn og unge fra eksponering for porno og annet skadelig innhold i skolen.** En modell som legger ansvaret på skoleeierne selv har resultert i fragmenterte og varierende løsninger, så vel som mangel på løsninger. Det finnes heller ingen mekanismer som stiller minimumskrav til kvaliteten på ulike tekniske løsninger. Mylderet av løsninger og ulik praksis tilsier at det ikke virker hensiktsmessig at kommunene og fylkeskommunene skal håndtere dette alene. Dagens organisering gjør byråkratiet tungrodd. Mange elever beskyttes ikke engang fra nettsidene som Kripos anbefaler sperring av gjennom sin blokkeringsliste. Det er et alvorlig funn.

Oppsummering og konklusjon

Det er ikke holdbart at skoleeierne har valgfrihet rundt hvorvidt de bruker tekniske løsninger for skjerming av barn og unge fra skadelig innhold eller ikke. Som nevnt innledningsvis, gir Opplæringslovens formålsparagraf alle elever rett til at opplæringen forankres i verdier som menneskerettigheter, likeverd, solidaritet og respekt, og opplæringen skal fremme demokrati og likestilling.

I 2022 vedtok Europarådet en enstemmig resolusjon, som understreker at alle land i Europa må beskytte barn fra pornoeksponering, og at alle tekniske enheter bør ha innebygget pornofilter (Europarådet, 2022). Med nåværende organisering av filterløsninger for skolen, er det ingen tvil om at Norge ikke holder mål her. Det er nødvendig at myndighetene i hvert europeisk land, Norge inkludert, følger opp med konkrete grep i tråd med denne resolusjonen.

Da vi var i slutfasen på vår rapport, ble vi kjent med at Christer Veland Aas og Maja Lunde var i ferd med å ferdigstille sin rapport. Gjennom en landsdekkende spørreundersøkelse til foreldre i grunnskolen har de fått svar fra 372 foreldre i 103 av landets kommuner knyttet til sine barns bruk av skolens digitale enheter (Aas og Lunde, 2024). Deres rapport avdekker store mangler. 100 av 103 kommuner foreldre rapporterer fra har erfart brudd på personvern, ulovlig reklame og eksponering for skadelig innhold gjennom elevers digitale enheter. **Vi er kjent med at funnene fra deres rapport viser at eksponering for skadelig innhold har skjedd gjennom tilgang til pornosider også i mange av kommunene som i vår kartlegging oppgir at de gir elever beskyttelse fra nettopp porno gjennom sine filterløsninger.** Aas og Lunde konkluderer med at det ikke fungerer at kommunene selv bærer ansvaret for å sikre en digital infrastruktur som gir barn en trygg skolehverdag i møte med det digitale.

På linje med Aas og Lunde understreker også funnene fra vår rapport behovet for en standardisert og kvalitetssikret nasjonal løsning som alle skoleeiere pålegges å bruke. Dette vil redusere sårbarheten ved at hver skoleeier er overlatt til å utvikle sine egne løsninger og bære kostnaden både økonomisk og ressursmessig for å sikre tekniske løsninger av høy kvalitet. Dette vil også løse utfordringer med kommunikasjon og sikre samkjøring.

Nåværende praksis med lokal administrasjon av tekniske innholdsfilter ser ut til å legge et uforholdsmessig stort ansvar på hver enkelt skoleeier som ikke er bærekraftig. Dette taler til fordel for at **Norge bør endre praksis og utvikle en helhetlig nasjonal løsning som styrker beskyttelsen av alle landets barn og unge fra eksponering for skadelig innhold, og sikrer alle barn og unge et trygt digitalt skolemiljø.**

Oppsummering og konklusjon

For videre undersøkelser kan det være interessant å stille følgende spørsmål:

- Hvordan kan man evaluere kvaliteten på ulike filterløsninger, og hva er forskjellene på løsninger som skoleeiere bruker i de ulike kommunene og fylkeskommunene?
- Hvordan skiller skoleeierne på filterløsninger tilbudt elever fra 1.-4. årstrinn versus elever fra 5. trinn og opp?
- Har pristilbud og kommuneøkonomi spilt en rolle i kommunene og fylkeskommunenes valg av tekniske filterløsninger?
- Hvilken rolle spiller IKT-ansvarliges holdninger til filterløsninger og kunnskap om skadelig innhold for avgjørelsen av valg om bruk av tekniske løsninger for skjerming av elever mot skadelig innhold?
- Hvilke kostnader har de ulike filterløsningene (både i etablering og administrasjon) for den enkelte skoleeier? Er det en stor variasjon her avhengig av de tekniske løsningene som brukes? Og kan det være slik at pressede kommuneøkonomier kan gjøre at det skapes «klasseskille» i kvalitet på filterløsninger fra kommune til kommune? Utdanningsdirektoratet skriver selv i sin veileder at «De dyreste verktøy klassifiserer sider på klart definerte kategorier (f.eks. «narkotika», «pornografi»). I tillegg kan administrator selv definere hva som skal blokkeres og kan oppheve blokkering av nettsteder som har blitt feilaktig klassifisert. Denne formuleringen indikerer at det er dyrest for skoleeiere å velge de mest effektive løsningene.
- Er en nasjonal løsning for filter og skjerming noe som er ønsket fra skoleeierens side?
- Er det mulig å identifisere kommuner som har lyktes i implementering av tekniske løsninger for skjerming?

Videre anbefalinger

I rapportens avsluttende del, har vi identifisert flere anbefalinger som vi mener kan bidra til å styrke og forbedre den digitale sikkerheten i skolemiljøet.

1. Det trengs en kvalitetsstandard som stiller krav til filterløsningene skolene bruker.

Denne kartleggingen har avdekket en stor variasjon og ulik praksis når det kommer til kommuners og fylkeskommuners bruk av filterløsninger. Noen gir uttrykk for å ikke helt forstå løsningen de selv bruker. Et mylder av løsninger kan ha varierende effekt og kvalitet. Dette tilsier at det ikke er hensiktsmessig at skoleeiere er overlatt til seg selv for å administrere fungerende filterløsninger. Våre funn peker mot at tiden er inne for å etablere en standard som stiller krav til kvalitet på filterløsningene. Dette vil hjelpe med å evaluere effektiviteten og påliteligheten til disse løsningene for å sikre at de oppfyller de nødvendige kravene for å beskytte elever mot skadelig innhold.

2. Tiden er inne for et nasjonalt, obligatorisk pornofilter

Det trengs en obligatorisk, standardisert og kvalitetssikret nasjonal løsning, eller føringer som stiller krav til hvordan filterløsninger som brukes skal fungere over hele landet. Dette vil redusere sårbarheten knyttet til at hver kommune må utvikle sine egne løsninger og bære kostnaden både økonomisk og ressursmessig for å sikre tekniske løsninger av høy kvalitet. Dette vil også kunne løse utfordringer med kommunikasjon og sikre samkjøring. Vi skjønner at ingen filterløsninger er vanntette eller fungerer perfekt. Det bør likevel jobbes for å tilby skolene den beste mulige løsningen som ivaretar barns digitale sikkerhet og trygghet. En slik nasjonal løsning må stille krav til at alle skoler obligatorisk implementerer klare rutiner for hvordan man skal håndtere tilfeller der elever blir eksponert for skadelig innhold i skoletiden. Vi forventer at politikerne setter av en betydelig, mangeårig bevilgning for å få på plass en slik kvalitetssikret nasjonal filterløsning.

Videre anbefalinger

3. Alle skoleelever har rett til en pornofri skole!

Utdanningsdirektoratet ber skoleeiere vurdere tekniske filterløsninger for de laveste årstrinnene, altså for 1.-4. trinn. I denne rapportens bakgrunnsdel har vi belyst hva som kjennetegner pornoen som er tilgjengelig også for barn og unge på de store pornosidene. Med henblikk til rask teknologisk utvikling og KI-teknologi, og barn og unges rett til å beskyttes fra denne typen innhold, mener vi at Utdanningsdirektoratets veileder fra 2019 er utdatert i denne sammenheng og må oppdateres. Det er kritikkverdig å sette opp et unaturlig kunstig skille mellom 1.-4. trinn og eldre årstrinn. Alle barn har rett på en pornofri skolehverdag. Vi kan ikke forvente at barn fra 10-årsalderen skal overlates til å håndtere dehumaniserende og kjønnsdiskriminerende voldsporno og annet skadelig innhold på egen hånd, ved hjelp av sine digitale ferdigheter og sin egen digitale dømmekraft. Det hadde på ingen måte vært greit om et barn ble eksponert for å være tilskuer til en gruppevoldtekt i klasserommet. Barn har krav på tilsvarende beskyttelse i sitt digitale som i sitt fysiske skolemiljø. I en oppdatering av nasjonale føringer bør det som et minimum legges til grunn at alle barn og unge under 18 år har rett til skjerming fra skadelig innhold som for eksempel kjønnsdiskriminerende voldsporno, og at nettporno heller ikke hører hjemme i et skolemiljø for de eldste elevene.

4. Kriposfilter til alle skoler!

Alle barn og unge under 18 år har krav på beskyttelse fra seksuell utnyttelse og seksuelt misbruk (jf. Barnekonvensjonen, artikkel 34). Dette betyr at også de eldste ungdommene i videregående skole har krav på å skjermes fra nettsider som utgjør en risiko for seksuell utnyttelse, tilbyr videosamtale med tilfeldige fremmede eller som formidler dating eller seksuelle tjenester. Alle skoler må derfor pålegges å bruke Kripos sin blokkeringsliste.

5. Barns digitale sikkerhet er viktigere enn tech-bransjens kommersielle interesser

Norge trenger et system for å hindre risikoen for at profitt settes foran hensynet til barn og unges digitale sikkerhet og rettigheter, inkludert rettigheten til beskyttelse fra skadelig innhold som nettporno. Kommersielle IKT-leverandører (IKS) og teknologi leverandører som Apple, Microsoft og Google må ha rammer og føringer dersom de skal ha ansvaret for barns digitale sikkerhet og trygghet gjennom å levere filterløsninger til skolen.

Om lightup^{NO}

Lightup er en internasjonal ungdomsorganisasjon som er politisk og religiøst uavhengig. Lightup forebygger menneskehandel og seksuell utnyttelse. Gjennom vårt arbeid kaster vi lys på tematikk som omhandler prostitusjon, tvangsarbeid og pornografi, og jobber holdningskapsende og forebyggende. Vi har lokale team rundt i landet som kaster lys på tematikken i sine nærmiljø.

Med forankring i unges egne erfaringer og perspektiver, samt formidling av oppdatert forskning, rapporter og fagkunnskap utvikler vi undervisningsmateriell, holder workshops og skoleundervisninger for unge, arrangerer eventer og debatter, skriver rapporter, påvirker politisk og deltar i samfunnsdebatten. Lightup står også bak nettsiden pornopratt.no. I Norge ble Lightup etablert i 2013, og vi eksisterer i tre land: Østerrike, Tyskland og Norge.

I 2021 mottok organisasjonen en pris fra ChildX (Child10 Award) sammen med våre søsterorganisasjoner, for vårt arbeid mot seksuell utnyttelse av barn og ungdom. I 2023 ble Lightup nominert til Jenteprisen av Plan Norge.

Mer info om Lightup finner du på lightup-movement.no

Vi vil ha deg med på laget!

Gjennom å bli medlem kan du støtte vårt viktige arbeid!

Mer info om medlemskap finner du på lightup-movement.no/bli-medlem

Bli medlem!

pornopratt.no

Følg oss i sosiale medier!

@lightup.norway

- Aas, C. og Lunde, M. (2024, 9. januar) Foreldreundersøkelse om digitalisering av grunnskolen. Climbr. <https://indd.adobe.com/view/1fa92fd5-8400-4d7a-8df0-1e20f59e25e0>
- Barne- og familiedepartementet (2003, Mars) FNs konvensjon om barnets rettigheter. Regjeringen. https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/dd/d/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf
- Bridges, A. J., Wosnitzer, R., Scharrer, E., Sun, C., og Liberman, R. (2010, 26. oktober). Aggression and sexual behavior in best-selling pornography videos: a content analysis update. *Violence against women*, 16(10), 1065–1085. <https://doi.org/10.1177/1077801210382866>
- Fritz, N., Malic, V., Paul, B., og Zhou, Y. (2020, 13. juli). A Descriptive Analysis of the Types, Targets, and Relative Frequency of Aggression in Mainstream Pornography. *Archives of Sexual Behavior*. <https://doi.org/10.1007/s10508-020-01773-0>
- Fritz, N., Malic, V., Paul, B. et al. (2020, 16. april). Worse Than Objects: The Depiction of Black Women and Men and Their Sexual Relationship in Pornography. *Gend. Issues* 38, p. 100–120. <https://doi.org/10.1007/s12147-020-09255-2>
- Frøvik, J. og Torstensen, R. L. (2021) Pornopratt: Slik tar du den viktige samtalen med barn og ungdom. Spartacus Forlag.
- Førli, A. K., Nybakk, S., Aas, Espen, (2020, 3. august) Overgrepsmateriale på Pornhub. Dagsnytt 18, NRK. <https://tv.nrk.no/serie/dagsnytt-atten-tv/202008/NNFA56080320/avspiller>
- Jansen, S. (2021, 28. juni) Startside: Innholdsfilter i skolen og hva foreldre bør vite. Barnevakten.no. <https://www.barnevakten.no/startside-skolefilter/>
- Nordland kommune (2023, 28. august) PC-ordning 2023-2024. <https://www.nfk.no/tjenester/skole-og-opplaring/opplaring-i-skole/pc-i-skole/pc-ordning-2023-2024.30887.aspx>
- Medietilsynet (2023, 1. januar) Hurtigguide Aldersgrense bildeprogram. https://www.medietilsynet.no/globalassets/dokumenter/aldersgrenser-og-kino/230101_hurtigguide_retningslinjer_aldersklassifisering.pdf
- Medietilsynet (2022, 14. desember). Barn og medier 2022: Porno. <https://www.medietilsynet.no/globalassets/publikasjoner/barn-og-medier-undersokelser/2022/barn-og-medier-2022-porno-desember-2022.pdf>
- Mohan, M. (2020, 10. februar). «I was raped at 14, and the video ended up on a porn site». BBC. <https://www.bbc.com/news/stories-51391981>
- Mukherjee, S. (2023, 21. desember) EU targets Pornhub, XVideos, Stripchat under new content rules. Reuters.com. <https://www.reuters.com/business/media-telecom/eu-targets-pornhub-xvideos-under-new-content-rules-2023-12-20/>

Kilder

- Parliamentary assembly (2022, 25. april) Digital devices should have built-in adult content blockers to protect children.
https://pace.coe.int/en/news/8679/digital-devices-should-have-built-in-adult-content-blockers-to-protect-children?fbclid=IwARlixNzHtkYQhAD6t3CVHnlhKrJA30NqmTlAdKCCzkz76cWKKSVey6aMyIlg&__cf_chl_tk=jGP0cYtKi7Cg3wbkplv_nEkqvuw9vINWiq_Nlpgt4r8-1704381188-0-gaNycGzND_s
- Porrfri Barndom (2022, 4. januar 2024) Digitalt Barnskydd I Skolor.
<https://www.porrfribarndom.se/kommunkartan>
- Rørslett, K., Bjelland, E. og Olsen, A. N. (2019, 16. desember) Vil ha pornofilter på barnas skole-nettbrett. NRK.no. https://www.nrk.no/vestland/barnevakten-kritiserer-grep-for-a-skjerme-barn-mot-porno_-_altfor-vagt-1.14824945
- Schwencke, M. (2020, 21. April). Opprop mot Pornhub har nådd Norge. Selskapet avviser alvorlige anklager. Aftenposten.
https://www.aftenposten.no/kultur/i/K3mxx6/oppnop-mot-pornhub-har-naadd-norge-s-elskapet-avviser-alvorlige-anklager?fbclid=IwAR06KWhR_wh4S7-3cUeFq-_R3_T-aI4 Nw0OuLkxPWOMNeIDG2vUANF-BErY
- Shor, E. (2019). Age, Aggression, and Pleasure in Popular Online Pornographic Videos. *Violence Against Women*, 25(8), 1018–1036.
<https://doi.org/10.1177/1077801218804101>
- Strauss, M. (2023, 6. februar) France moves to block access to pornography sites for minors. Reuters.com. <https://www.reuters.com/world/europe/france-moves-block-access-pornography-sites-minors-2023-02-06/>
- Tofte, L. R. (2023, 12. juni) Regeringen vil begrænse techgiganter: Vil indføre aldersverifikation for at begrænse børns adgang til porno og krig. DR.dk.
<https://www.dr.dk/nyheder/politik/regeringens-vil-begraense-techgiganter-boern-skal-verificere-alder-faa-adgang-til>
- U.S. Attorney's Office, Southern District of California (2021, 14. juni) Twenty-Year Sentence in GirlsDoPorn Sex Trafficking Conspiracy [pressemelding]
<https://www.justice.gov/usao-sdca/pr/twenty-year-sentence-girlsdoporn-sex-trafficking-conspiracy>
- Unizon (2020, 23. september). Sifundersökning september 2020.
<https://www.unizonjourer.se/aktuellt/rapporter-statistik/sifundersokning-2020/?fbclid=IwAR0CRYGTJ7nvtWIVrOADypyaVoH0ie0P4Dsld8Jg4-runkmV3N03HPhL3Uw>
- Utdanningsdirektoratet (2019, 21. november) Hvordan beskytte barn mot skadelig innhold på nett? <https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/sikkerhet-og-beredskap/veileder-hvordan-beskytte-barn-mot-skadelig-innhold-pa-nett/>

Eksempel på e-post sendt til kommunene

Tilsvarende e-post tilpasset og sendt til fylkeskommunene.

New Message

From: epost@kommune.no

Subject Kartlegging av kommuners bruk av tekniske innholdsfilter i skolen (grun

Hei,

Vi i organisasjonen Lightup gjennomfører en kort undersøkelse og søker å komme i kontakt med den i kommunen som har overordnet ansvar for IT i grunnskolen. Kommunene er organisert litt ulikt, men det må være en som kan svare på noen spørsmål om skolene i kommunen som helhet når det gjelder bruk av tekniske innholdsfilter. Om kommunen kun har en grunnskole, kan undersøkelsen også besvares av IT-ansvarlig på skolen.

Kan du/dere hjelpe oss med å videresende denne undersøkelsen til rette vedkommende eller sende oss kontaktinfo?

På forhånd takk!

Med støtte fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir), gjør organisasjonen Lightup en undersøkelse av hva som er praksis i norske kommuner når det kommer til tekniske løsninger for å begrense elevers kontaktflate med nettporno i skolesammenheng. Slike tekniske løsninger kalles ofte "innholdsfilter" eller "pornofilter".

Undersøkelsen er del av et større prosjekt om barn og unges pornobruk, digital seksualitet og likestilling og skal ferdigstilles i 2024.

Med denne undersøkelsen ønsker vi å kaste lys på hva som er/om det er en felles praksis i landets kommuner når det gjelder "innholdsfilter". Vi har valgt å inkludere begrepsbruken fra Udirs veileder.*

Undersøkelsen tar kun få minutter, og vi ønsker at spørsmålene skal besvares av kommunens IT-ansvarlig på dette området, evt en som har tilsvarende oversikt. Om kommunen kun har en grunnskole, kan undersøkelsen også besvares av IT-ansvarlig på skolen.

Link til undersøkelsen: <link>

Kontaktinformasjonen som oppgis blir brukt utelukkende til dette prosjektet og lagres frem til prosjektavslutning i 2024.

Har du spørsmål om undersøkelsen eller prosjektet, ta kontakt med Lightup på info@lightup-movement.no

**<https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/sikkerhet-og-beredskap/veileder-hvordan-beskytte-barn-mot-skadelig-innhold-pa-nett/tiltak-for-a-skjerme--tekniske-losninger/>*

Send

Spørreskjemaet sendt til kommunene

 lightup^{NO}

 lightup-movement.no

Kartlegging av kommuners bruk av tekniske innholdsfilter i skolen (grunnskolen)

Med støtte fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir), gjør organisasjonen **Lightup** en undersøkelse av hva som er praksis i norske kommuner når det kommer til tekniske løsninger for å begrense elevers kontaktflate med nettporno i skolesammenheng. Slike tekniske løsninger kalles ofte "innholdsfilter" eller "pornofilter".

Vi ønsker at spørsmålene skal besvares av kommunens IT-ansvarlig på dette området, eller en som har tilsvarende oversikt.

Kontaktinformasjonen som oppgis blir brukt utelukkende til dette prosjektet og lagret frem til prosjektavslutning i 2024.

Har du spørsmål om undersøkelsen eller prosjektet, ta kontakt med Lightup på info@lightup-movement.no

**<https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/sikkerhet-og-beredskap/valleder-hvordan-beskytte-barn-mot-skadelig-innhold-pa-nett/iltak-for-a-skjerme---tekniske-losninger/>*

lightupnorway@gmail.com [Bytt konto](#)

 Ikke delt

*** indikerer at spørsmålet er obligatorisk**

1. Hvilken kommune svarer du på vegne av? *

Svaret ditt _____

2. Fyll inn ditt navn her: *

Svaret ditt _____

3. Fyll inn din mailadresse her: *

Svaret ditt _____

4. Beskyttelse på enhetsnivå: *

Har din kommune noen form for felles teknisk løsning som begrenser elevenes kontaktflate med/tilgang til nettporno gjennom skolens tekniske enheter (pc-er, nettbrett)?

Ja

Nei

Vet ikke

Ønsker ikke svare

5. Beskyttelse på nettverksnivå: *

Har din kommune noen form for felles teknisk løsning som hindrer elevene fra å komme inn på nettporno via skolens wifi- nettverk?

Ja

Nei

Vet ikke

Ønsker ikke å svare

6. Hvis du svarte JA på 4. og/eller 5.:

Hva er navnet på løsningen(e) din kommune bruker? Utdyp gjerne.

Svaret ditt _____

7. Har du ellers noen kommentarer som du tror kan være nyttige i vår undersøkelse?

F.eks. om du kjenner til eksempler på gode lokale løsninger på grunnskoler i kommunen din.

Svaret ditt _____

Send Tøm skjemaet

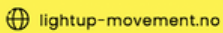

Send aldri passord via Google Skjemaer.

Dette innholdet er ikke laget eller godkjent av Google. [Rapporter uriktig bruk](#) - [Vilkår for bruk](#) - [Retningslinjer for personvern](#)

Google Skjemaer

Vedlegg

Spørreskjemaet sendt til fylkeskommunene

Kartlegging av fylkeskommuners bruk av tekniske innholdsfilter i skolen (VGS)

Med støtte fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir), gjør organisasjonen **Lightup** en undersøkelse av hva som er praksis i norske fylkeskommuner når det kommer til *tekniske løsninger for å begrense elevers kontakflate med nettporno i skolesammenheng*. Slike tekniske løsninger kalles ofte "pornofilter" eller "innholdsfilter"

Vi ønsker at spørsmålene skal besvares av fylkeskommunens IT-ansvarlig på dette området.

Kontaktinformasjonen som oppgis blir brukt utelukkende til dette prosjektet og lagret frem til prosjektavslutning i 2024.

Har du spørsmål om undersøkelsen eller prosjektet, ta kontakt med Lightup på info@lightup-movement.no

**<https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/sikkerhet-og-beredskap/veileder-hvordan-beskytte-barn-mot-skadelig-innhold-pa-nett/tiltak-for-a-skjermere---tekniske-losninger/>*

*** indikerer at spørsmålet er obligatorisk**

1. Hvilken fylkeskommune svarer du på vegne av? *

Svaret ditt _____

2. Fyll ut navnet ditt her: *

Svaret ditt _____

3. Fyll ut mailadressen din her: *

Svaret ditt _____

4. Beskyttelse på enhetsnivå: *

Har fylkeskommunen du svarer på vegne av noen form for *felles teknisk løsning* som begrenser elevers kontakflate med/tilgang til nettporno gjennom skolens tekniske enheter (pc-er, nettbrett)?

Ja

Nei

Vet ikke

Ønsker ikke å svare

5. Beskyttelse på nettverksnivå: *

Har fylkeskommunen du svarer på vegne av noen form for *felles teknisk løsning* som hindrer elever fra å komme inn på nettporno via skolens wifi- nettverk?

Ja

Nei

Vet ikke

Ønsker ikke å svare

6. Hvis du svarte JA på 4. og/eller 5.:

Hva er navnet på løsningen(e) fylkeskommunen din bruker? Utdyp gjerne.

Svaret ditt _____

7. Har du ellers noen kommentarer som du tror kan være nyttige i vår undersøkelse?

F.eks. om du kjenner til eksempler på gode lokale løsninger på videregående skoler i fylkeskommunen din.

Svaret ditt _____

Send Tøm skjemaet

Send aldri passord via Google Skjemaer.

Dette innholdet er ikke laget eller godkjent av Google. [Rapporter uriktig bruk](#) - [Vilkår for bruk](#) - [Retningslinjer for personvern](#)

Google Skjemaer

Vedlegg

Kommunenes svar

Merk at vi av hensyn til sikkerhet ikke offentliggjør de individuelle svarene for hvilke løsninger hver av kommunene bruker i denne rapporten, kun hvorvidt de har svart JA/ NEI/ Vet ikke/ Ønsker ikke svare.

Kommune	Filter på enhetsnivå	Filter på nettverksnivå	Kommune	Filter på enhetsnivå	Filter på nettverksnivå
Alver kommune	JA	JA	Hemsedal	JA	JA
Asker kommune	JA	NEI	Hjartdal kommune	JA	JA
Aurskog-Høland kommune	NEI	JA	Hol	JA	JA
Bergen Kommune	JA	JA	Horten kommune	JA	JA
Birkenes	JA	JA	Inderøy Kommune	JA	JA
Bjørnafjorden kommune	JA	JA	Indre Østfold kommune	JA	JA
Bodø	JA	Vet ikke	Kongsvinger kommune	JA	JA
Bømlo	JA	JA	Larvik kommune	JA	JA
Drammen kommune	JA	JA	Leka kommune	JA	JA
Eidfjord kommune	NEI	JA	Levanger	Vet ikke	JA
Elverum	JA	JA	Lier	JA	JA
Flå	JA	JA	Lierne kommune	JA	JA
Fredrikstad kommune	NEI	JA	Lillehammer	JA	JA
Frogn	Ønsker ikke svare	Ønsker ikke svare	Lillesand	JA	JA
Gjesdal kommune	JA	JA	Lillestrøm	NEI	JA
Gol	JA	JA	Lunner kommune	JA	JA
Grane kommune	NEI	NEI	Lyngdal kommune	NEI	JA
Grimstad kommune	JA	JA	Lørenskog	JA	JA
Grue kommune	JA	JA	Løten kommune	JA	JA
Halden kommune	NEI	JA	Malvik kommune	JA	JA
Hamar kommune	JA	JA	Melhus	JA	JA
Hattfjelldal kommune	NEI	NEI	Midtre Gauldal kommune	JA	JA

Kommunenes svar

Kommune	Filter på enhetsnivå	Filter på nettverksnivå	Kommune	Filter på enhetsnivå	Filter på nettverksnivå
Moss	JA	JA	Storfjord	Vet ikke	JA
Narvik	JA	JA	Sula kommune	JA	JA
Nesbyen	JA	JA	Surnadal kommune	JA	JA
Nord-Odal kommune	JA	JA	Sveio kommune	JA	JA
Nordre Follo kommune	JA	JA	Sør-Odal kommune	JA	JA
Oppdal kommune	JA	JA	Sør-Varanger kommune	NEI	JA
Os Kommune	JA	JA	Tromsø kommune	JA	JA
Oslo	JA	JA	Trondheim kommune	NEI	JA
Osterøy kommune	JA	JA	Ullensvang	JA	JA
Rauma	JA	JA	Verdal kommune	JA	Vet ikke
Ringebu kommune	JA	JA	Vestby	Ønsker ikke svare	Ønsker ikke svare
Rælingen	JA	JA	Vestre Toten	JA	NEI
Røros kommune	JA	JA	Vindafjord Kommune	JA	JA
Sandnes Kommune	JA	JA	Voss herad	JA	JA
Sirdal	JA	JA	Våler kommune	JA	JA
Skaun kommune	JA	JA	Ørsta kommune	JA	JA
Skien kommune	NEI	JA	Øvre Eiker	JA	JA
Skiptvet Kommune	JA	JA	Øyer	JA	NEI
Smøla kommune	NEI	JA	Ål	JA	JA
Sokndal kommune	JA	JA	Ålesund	JA	JA
Stange kommune	JA	JA	Ås	Ønsker ikke svare	Ønsker ikke svare
Steinkjer kommune	JA	JA	Åsnes	JA	JA

Vedlegg

Fylkeskommunenes svar

Fylkeskommune	Filter på enhetsnivå	Filter på nettverksnivå
Agder	JA	JA
Nordland fylkeskommune	NEI	NEI
Oslo kommune, Utdanningsetaten	JA	JA
Troms og Finnmark Fylkeskommune	NEI	NEI
Trøndelag	JA	JA
Vestfold og Telemark	JA	JA
Vestland Fylkeskommune	NEI	JA
Viken Fylkeskommune	NEI	JA

Merk at vi av hensyn til sikkerhet ikke offentliggjør de individuelle svarene for hvilke løsninger hver av fylkeskommunene bruker i denne rapporten, kun hvorvidt de har svart JA/ NEI/ Vet ikke/ Ønsker ikke svare.

